

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
להפטרות פרשת זכור – כשלונו של שאול במלחמת עמלק
לפרשת צו-זכור (על פי שיעורים של הרב משה ליכטנשטיין והרב אמנון בזק)

1. שמואל א' פרק ט"ו:

טז ויאמר שמואל אל-שאול, הרף ואגידה לך, את אשר דבר ה' אלי הלילה; ויאמרו (ויאמר) לו, דבר. יז ויאמר שמואל--הלוא אם-קטן אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה; וימשחך ה' למלך, על-ישראל. יח וישלחך ה' בדרך; ויאמר, לך והחרמתה את-החטאים את-עמלק ונלחמת בו, עד פלותם אתם. יט ולמה לא-שמעת, בקול ה'; ותעט, אל-השכל, ותעש הרע, בעיני ה' כ ויאמר שאול אל-שמואל, אשר שמעתי בקול ה', ואלך, בדרך אשר-שלחני ה'; ואביא, את-אנג מלך עמלק, ואת-עמלק, החרמתי. כא ויקח העם מהשכל צאן ופקר, ראשית החרם, לזבח לה' אלקיך, בגלגל. כב ויאמר שמואל, החפץ ליהוה בעלות וזבחים, כשמע, בקול ה': הנה שמע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים. כג כי חטאת-קסם מרי, ואון ותרפים הפצר: יעו, מאסת את-דבר ה', וימאסך, ממלך. כד ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי, כי-עברתי את-פי-ה' ואת-דבריך: כי ראתי את-העם, ואשמע בקולם. כה ועתה, שא נא את-חטאתי; ושוב עמי, ואשתחוה לה'. כו ויאמר שמואל אל-שאול, לא אשוב עמך: כי מאסתה, את-דבר ה' וימאסך ה', מהיות מלך על-ישראל. כז ויסב שמואל, ללכת; ויחזק בכנף-מעילו, ויקרע. כח ויאמר אליו, שמואל קרע ה' את-ממלכות ישראל מעליך, היום; וינתנה, לרעף הטוב ממך. כט וגם נצח ישראל, לא ישקר ולא ינחם: כי לא אדם הוא, להנחם. ל ויאמר חטאתי--עתה כפדני נא נגד זקני-עמי, ונגד ישראל; ושוב עמי, והשתחית לה' אלקיך. לא וישב שמואל, אחרי שאול; וישתחו שאול, לה'. לב ויאמר שמואל, הגישו אלי את-אנג מלך עמלק, וילך אליו, אנג מעדנת; ויאמר אנג, אכן סר מר-המות. לג ויאמר שמואל--כאשר שפלה נשים חרףך, כן-תשפל מנשים אמך; וישסף שמואל את-אנג לפני ה' בגלגל.

א ויאמר שמואל אל-שאול, אתי שלח ה' למשחך למלך, על-עמו על-ישראל; ועתה שמע, לקול דברי ה'. ב כה אמר, ה' צב-אות, פקדתי, את אשר-עשה עמלק לישראל--אשר-שם לו בדרך, בעלתו ממצרים. ג עתה לך והפיתה את-עמלק, והחרמתם את-כל-אשר-לו, ולא תחמל, עליו; והמתה מאיש עד-אשה, מעלל ועד-יונק, משור ועד-שה, מגמל ועד-חמור. ד וישמע שאול, את-העם, ויפקדם בטלאים, מאתים אלף רגלי; ועשרת אלפים, את-איש יהודה. ה ויבא שאול, עד-עיר עמלק; וירב, בנחל. ו ויאמר שאול אל-הקניי לכו סרו רדו מתוך עמלקי, פן-אספך עמו, ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל, בעלותם ממצרים; ויסר קיני, מתוך עמלק. ז ויך שאול, את-עמלק, מחוילה בואך שור, אשר על-פני מצרים. ח ויתפש את-אנג מלך-עמלק, חי; ואת-כל-העם, החרים לפי-חרב. ט ויחמל שאול והעם על-אנג, ועל-מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל-הפרים ועל-כל-הטוב, ולא אבו, החרים; וכל-המלאכה נמבזה ונמס, אתה החרמו. י ויהי, דבר-ה', אל-שמואל, לאמר. יא נחמתי, כי-המלכתי את-שאול למלך--כי-שב מאחרי ואת-דברי לא הקים; ויחר, לשמואל, ויזעק אל-ה' כל-הלילה. יב וישכם שמואל לקראת שאול, בבקר; ויגד לשמואל לאמר, בא-שאול הפרמלה והנה מציב לו יד, ויסב ויעבר, וירד הגלגל. יג ויבא שמואל, אל-שאול; ויאמר לו שאול, ברוך אתה לה' הקימתי, את-דבר ה'. יד ויאמר שמואל, ומה קול-הצאן הזה באזני, וקול הבקר, אשר אנכי שמע. טו ויאמר שאול מעמלקי הביאום, אשר חמל העם על-מיטב הצאן והבקר, למען זבח, לה' אלקיך; ואת-היותר, החרמנו.

ויכנס יהושע אחרי כן וימיתם ויתלם על חמשה עצים ויהיו תלויים על העצים עד הערב

8. שופטים א', ו-ז:

וינס אדני בזק וירדפו אחריו ויאחזו אתו ויקצצו את בהנות ידיו ורגליו. ויאמר אדני בזק שבעים מלכים בהנות ידיהם ורגליהם מקצצים היו מלקטים תחת שלחני כאשר עשיתי כן שלם לי א-להים...

9. מל"ב כ"ה, כז-כח:

ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין מלך יהודה מבית פלא. וידבר אתו טבות ויתן את פסאו מעל פסא המלכים אשר אתו בבבל

10. דברים י"ג, טז-יח:

החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב. ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' א-להיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד. ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרדך כאשר נשבע לאבתך

11. אור החיים הקדוש (שם, יח):

'ונתן לך רחמים ורחמך'. כוונת מאמר זה כאן, לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת. לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' 'רחמים', הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה. ואומרו 'ורחמך', העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עמו, שאין ה' מרחם אלא לרחמן (שבת קנא ע"ב).

12. הנצי"ב בפירושו העמק דבר:

'ונתן לך רחמים'. דמעשה עיר הנדחת גורם שלש רעות בישראל: א' שההורג נפש נעשה אכזר בטבע. והנה יחיד הנהרג בבית דין כבר נבחר לזה שלוחי בית דין. אבל עיר שלמה בעל כורחך עלינו להרגיל כמה אנשים להרוג ולהיות אכזרים. ב' שאין לך אדם מאותה עיר שאין לו קרובים בעיר אחרת ומתגברת השנאה בישראל. ג' שנעשה קרחה ומיעוט בישראל. על זה הבטיח הכתוב שבזה שתעסוק בזה בלי שום הנאה מביזה ישוב ה' מחרון אפו. 'ונתן לך רחמים' – מדת רחמים.

13. שמ"א כ"ב, יט:

ואת גב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב

לד וילך שמואל, הרמתה; ושאל עלה אל-ביתו, גבעת שאול. לה ולא-יסף שמואל לראות את-שאול, עד-יום מותו, כי-התאבל שמואל, אל-שאול; וה' נחם, כי-המליך את-שאול על-ישראל.

2. שמות י"ז, ח-טז:

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה הא-להים בידי. ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד בא השמש. ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים. ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי. ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר

3. דברים כ"ה, יז-יט:

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרד בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא א-להים. והיה בהניח ה' א-להיך לך מפל איביך מסביב בארץ אשר ה' א-להיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח

4. שמות ט"ו, יד-טז:

שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישובי פלשת. אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישובי כנען. תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו פאבן...

5. רש"י (דברים כ"ה, יח):

משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה; אף על פי שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים.

6. שופטים ו', ג-ה:

והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו. ויחנו עליהם וישחיתו את גבול הארץ עד בואף עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור. כי הם ומקניהם יעלו ואהליהם ובאו כדי ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ובאו בארץ לשחתה

7. יהושע י', כד-כו:

ויהי פהוציאם את המלכים האלה אל יהושע ויקרא יהושע אל כל איש ישראל ויאמר אל קציני אנשי המלחמה ההלכוא אתו קרבו שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה ויקרבו וישימו את רגליהם על צואריהם. ויאמר אליהם יהושע אל תיראו ואל תחתו חזקו ואמצו כי ככה יעשה ה' לכל איביכם אשר אתם נלחמים אותם.

(ג) עֲתָה לָךְ וְהִכִּיתָה אֶת עַמְלֶק וְהַחֲרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ
וְלֹא תַחְמַל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעַלְלָל וְעַד יוֹנֵק
מִשׁוֹר וְעַד שָׂה מִגִּמְלָל וְעַד חֲמוֹר:

14. יומא כב ע"ב:

בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול 'לך והכית את
עמלק', אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה
ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם
חטא – בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו – קטנים
מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו 'אל תהי צדיק
הרבה' (קהלת ז', טז). ובשעה שאמר לו שאול לדואג
'סב אתה ופגע בכהנים' (שמ"א כ"ב, יח), יצאה בת קול
ואמרה לו 'אל תרשע הרבה' (שם, יז)

15. פסוק המופיע סמוך לתחילת ההפטרה:

"ותהי המלחמה חזקה על פלשתים כל ימי שאול, וראה
שאול כל איש גבור וכל בן חיל ויאספיהו אליו".

16. שמ"א ט', כא:

"הלוא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי
הצערה מפל משפחות שבטי בנימן ולמה דברת אלי
כדבר הזה"

17. שמ"א י"ד, לב-לד:

ויעט העם אל השלל ויקחו צאן ובקר ובגוי בקר וישחטו
ארצה ויאכל העם על הדם. ויגידו לשאול לאמר הנה
העם חטאים לה' לאכל על הדם ויאמר בגדתם גלו אלי
היום אבן גדולה. ויאמר שאול פצו בעם ואמרתם להם
הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו ושחטתם בזה ואכלתם
ולא תחטאו לה' לאכל אל הדם ויגשו כל העם איש שורו
בידו הלילה וישחטו שם